

ნარკოტიკული საშუალებების მოხმარების კრიმინალიზაციის შეუსაბამობა სისხლის სამართლის პრინციპებთან

მარიამ ბეჟანიშვილი

*ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო
უნივერსიტეტის სამართლის მაგისტრი
საქართველოს მთავარი პროკურატურის სამართლებრივი
დახმარების დეპარტამენტის საერთაშორისო
ურთიერთობათა სამმართველოს სპეციალისტი*

საკვანძო სიტყვები: დეკრიმინალიზაცია, ნარკოპოლიტიკა, სასჯელი

შესავალი

წინამდებარე ნაშრომის მიზანია გაარკვიოს შეესაბამება თუ არა ნარკოტიკული საშუალებების მოხმარების კრიმინალიზაცია ამა თუ იმ ქმედებისათვის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის დაწესების პრინციპებს. საკითხის აქტუალობას განაპირობებს ნარკოტიკების გავრცელების მასშტაბები როგორც ჩვენს ქვეყანაში, ასევე მთელ მსოფლიოში, რომელიც, მიუხედავად მის წინააღმდეგ ბრძოლისა, კრიტიკულ მასშტაბებს აღწევს და თითქმის ყველა ქვეყნის დღის წესრიგში დგას. სწორედ მის წინააღმდეგ ბრძოლის არაეფექტურობამ აიძულა საერთაშორისო საზოგადოება დაფიქრებულიყო ბრძოლის მეთოდებისა და მიდგომების შეცვლაზე და რეპრესიული ნარკოპოლიტიკა ლიბერალურით ჩაენაცვლებინა. ნარკოპოლიტიკის ცვლილება მიმდინარე დღის წესრიგის ერთ-ერთ აქტუალურ საკითხს წარმოადგენს საქართველოშიც, აქედან

გამომდინარე საინტერესოა ამ საკითხის გაანალიზება სისხლის სამართლებრივ ქრილში, თუ რამდენად შეესაბამება ასეთი ქმედებისათვის პასუხისმგებლობის დაწესება სისხლის სამართლის პრინციპებს. ვინ არიან ნარკოტიკების მომხმარებლები – დამნაშავეები საკუთარი ჯანმრთელობისათვის ზიანის მიყენებისათვის თუ ნარკომოვაჭრეთა მიერ ჩადენილი დანაშაულის მსხვერპლი?

1. ძირითადი განმარტება

ამ ნაშრომის მიზნებისათვის, ნარკოტიკული საშუალებების მოხმარებაში იგულისხმება პირის მიერ ნარკოტიკულ საშუალებასთან დაკავშირებული ქმედებების განხორციელება (მაგ. შეძენა, ფლობა) მისი მოხმარების მიზნით ან ნარკოტიკების მოხმარება.¹ წარმოდგენილი ნაშრომი მხარს უჭერს ნარკოტიკული საშუალებების მხოლოდ მოხმარების დეკრიმინალიზაციას, ნარკოტიკებით ვაჭრობის შემთხვევაში კი სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის არსებობა აუცილებელია. დეკრიმინალიზაცია ზოგადად ნიშნავს კანონმდებლის მიერ რაიმე ქმედებისათვის დაწესებული სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის გაუქმებას.² წინამდებარე ნაშრომის მიზნებისათვის, დეკრი-

მინალიზაცია შემოიფარგლება მისი სწორედ ამ განმარტებით და იგი არ უნდა იქნას გაგებული, როგორც ნარკოტიკების მოხმარების სრული ლეგალიზაციების მცდელობა. ამა თუ იმ ქმედების ლეგალიზება, თავის მხრივ, გულისხმობს ამ ქმედების სამართლებრივი აკრძალვის სრულად გაუქმებას.³ დეკრიმინალიზაციის ერთ-ერთი გასაზიარებელი მოდელის მიხედვით, ნარკოტიკების უკანონო მოხმარებაზე სახელმწიფოს რეაქციას უნდა წარმოადგენდეს ადმინისტრაციულ სამართლებრივი ზომები, როგორცაა ჯარიმა, იძულებითი ან ნებაყოფლობითი მკურნალობა ნარკოტიკების მოხმარებლის პიროვნების ან სხვა ფაქტორების მიხედვლობაში მიღებით.⁴

2. მოხმარების დეკრიმინალიზაციის სისხლისსამართლებრივი დასაბუთება

სისხლის სამართლის მნიშვნელოვან მახასიათებელს წარმოადგენს მისი ფრაგმენტული ხასიათი, რომელიც გულისხმობს, რომ სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა არ გამოიყენება სოციალური წესრიგის დარღვევის ყველა შემთხვევაში, არამედ ფრაგმენტულად.⁵

1 ჯანმრთელობის მსოფლიო ორგანიზაციის დაავადებათა და სხვა ჯანმრთელობის პრობლემათა საერთაშორისო სტატისტიკური კლასიფიკაციით (მე-10 გამოცემა, (ICD-10), უნევა, 2010) ნარკოტიკზე დამოკიდებულება განიშარტება, როგორც ნარკოტიკული დამოკიდებულება, რომელიც ყალიბდება ნივთიერებათა განმეორებადი მოხმარების შედეგად და რომელსაც ახასიათებს ნარკოტიკების მიღების ძლიერი სურვილი, მოხმარების გაკონტროლების სიძნელე, მოხმარების გაგრძელება მიუხედავად საზიანო შედეგებისა, პრიორიტეტის მინიჭება ნარკოტიკის მოხმარებისთვის სხვა აქტივობებთან და მოვალეობებთან შედარებით, გაზრდილი ტოლერანტობა და აბსტინენციის სინდრომი.

2 თოდუა ნ., 2016. ქმედების კრიმინალიზაცია – დეკრიმინალიზაციის საკითხები საქართველოს სისხლის სამართლის კანონმდებლობაში, სისხლის სამართლის კანონმდებლობის ლიბერალიზაციის ტენდენციები საქართველოში, „მერიდიანი“, თბილისი, გვ. 104.

3 Greenwald G., 2009. Drug Decriminalization in Portugal, Lessons for Creating Fair and Successful Drug Policies, CATO Institute, Washington, D.C., p. 2.

4 იქვე, 3. მაგალითად, პორტუგალიაში ერთი იურისტისგან, ერთი ექიმისგან და ერთი სოციალური მუშაკისგან შემდგარი კომისია წყვეტს ნარკოტიკების მოხმარებლის საკითხს და შეუძლია მუშაკისგან შემდგარი კომისია წყვეტს ნარკოტიკების მოხმარებლის საკითხს და შეუძლია ადმინისტრაციული სანქციის სახით შეუფარდოს მას ჯარიმა ან სხვა არაფულადი სანქცია, მათ შორის, გაფრთხილება.

5 სისხლის სამართლის ფრაგმენტულ ხასიათთან დაკავშირებით იხილეთ: გამყრელიძე ო., 2013. სისხლის სამართლის პრობლემები, III ტომი, თინათინ წერეთლის სახელმწიფოსა და სამართლის ინსტიტუტი, „მერიდიანი“, თბილისი, გვ. 9; ტურავა მ., 2013. სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილის მიმოხილვა, მეცხრე გამოცემა, „მერიდიანი“ თბილისი, გვ. 17; ვესელსი ი./ბოლოკე ვ., 2010. სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილი, დანაშაული და მისი აგებულება, თბილისის უნივერსიტეტის

აღნიშნული პრინციპი განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ქმედების კრიმინალიზაციის საკითხის გადაწყვეტისას. იგი ადგენს, რომ „სისხლის სამართლის ნორმებით, როგორც „ultima ratio“, ურთიერთობის მოწესრიგება მხოლოდ იმ სფეროებშია გამართლებული, სადაც ნაკლებად მტკივნეული (სამოქალაქო ან საჯარო სამართლის) საშუალებები საკმარისი არაა სამართლებრივი სიკეთის ქმედითი დაცვის ინტერესის დასაკმაყოფილებლად“.⁶ აქედან გამომდინარე, სისხლის სამართლის ამოცანაა „მხოლოდ სოციალურად განსაკუთრებით საშიში ქმედებების წინააღმდეგ ბრძოლა, რომელიც ადამიანთა მშვიდობიანი თანაცხოვრების წესებს უხეშად ხელყოფს“.⁷ ამგვარად, სისხლის სამართლის მეცნიერები თანხმდებიან, რომ განსაკუთრებული სოციალური საშიშროება არის ქმედების კრიმინალიზების აუცილებელი პირობა. ქმედების სოციალურ საშიშროებას, სხვა ფაქტორებთან ერთად, განაპირობებს ამ ქმედების შედეგად ინდივიდუალური ან საყოველთაო სამართლებრივი სიკეთის ხელყოფა.⁸ სამართლებრივი სიკეთის დაცვა ქმედების კრიმინალიზაციის საფუძველია.⁹ გასარკვევია წარმოადგენს თუ არა ნარკოტიკების მოხმარება სოციალურად განსაკუთრებით საშიშ ქმედებას.

2.1 ინდივიდუალური

სამართლებრივი სიკეთის ხელყოფა

გაბატონებული მოსაზრებით, რომელიც საფუძვლად უდევს ნარკოტიკების მო-

ხმარების კრიმინალიზებას, ნარკოტიკული პოტენციურად საშიშია საზოგადოებისათვის, რადგან იგი ნარკოტიკული საშუალების მოსაპოვებლად მზად არის ჩაიდინოს ნებისმიერი დანაშაული.¹⁰ მაშასადამე, იმ შემთხვევებში, როდესაც პირი ნარკოტიკს მხოლოდ მოიხმარს და მის ქმედებაში არ არის სხვა დანაშაულის ნიშნები, დასჯადობა ეფუძნება მის მიერ, ნარკოტიკული თრობის ან აბსტინენციის მდგომარეობაში, მომავალში დანაშაულის შესაძლო ჩადენას. ასეთი ტიპის დანაშაულებს, როგორც წესი, მიეკუთვნება საკუთრების წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულები, რადგან ნარკოტიკის მომხმარებლები ცდილობენ მოიპოვონ ფინანსური სახსრები ნარკოტიკული საშუალების შესაძენად. უნდა აღინიშნოს, რომ სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის დაფუძნება დანაშაულის მომავალში შესაძლო ჩადენაზე არ შეესაბამება სისხლის სამართლის პრინციპებს. მერაბ ტურავა აღნიშნავს, რომ „სისხლისსამართლებრივი განსჯის საგანია არა უბრალოდ ადამიანის აზრი, სურვილი, ხასიათი ან ცხოვრების წესი, არამედ კონკრეტული მოქმედება, რომელიც ზიანის მიყენების ან საფრთხის შექმნისკენ არის მიმართული“.¹¹ ნარკოტიკების მოხმარება უშუალოდ მიმართულია თავად მომხმარებლის ინდივიდუალური სამართლებრივი სიკეთის (ჯანმრთელობა, სიცოცხლე) ხელყოფისკენ, რაც არ შეიძლება იყოს ქმედების სოციალური საშიშროების გამომწვევი, ვინაიდან პირი აზიანებს არა სხვის, არამედ საკუთარ სამართლებრივ სიკეთეს. როგორც როქსინი აღნიშნავს „გამიზნული თვითდაზიანება არ წარმოშობს ასეთი ქმედების კრიმინალიზაციის ლეგიტიმურობას“ და რომ „სისხლის სამართალმა უნდა აღკვეთოს მხოლოდ საფრთხე ან ზიანი რომელიც ადამიანს მიაყენეს მისი სურ-

გამომცემლობა, გვ. 4; მჭედლიშვილი-ჰედრისი ქ., 2014. სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილი I, დანაშაული, ძირითადი საკითხები კითხვა-პასუხებით, „მერიდიანი“, თბილისი, გვ. 8.

6 ვესელსი ი./ბოლოკე ვ., დასახელებული ნაშრომი, გვ. 4.

7 ტურავა მ., ზოგადი ნაწილის მიმოხილვა, გვ. 17.

8 ტურავა მ., 2011. სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის მოძღვრება, „მერიდიანი“, თბილისი, გვ. 17; ტურავა მ., ზოგადი ნაწილის მიმოხილვა, გვ. 16.

9 ცქიტიშვილი თ., 2015. ადამიანის სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისთვის საფრთხის შემქმნელი დელიქტები, „მერიდიანი“, თბილისი, გვ. 166.

10 თოლუა ნ./გოგშელიძე რ., 2004. ნარკოტიკული დანაშაული, სისხლისსამართლებრივი და კრიმინალისტიკური ასპექტები, მე-2 შეესებული გამოცემა, „მერიდიანი“, თბილისი, გვ. 8.

11 ტურავა მ., ზოგადი ნაწილის მიმოხილვა, გვ. 85.

ვილის საწინააღმდეგოდ¹². სსკ-ით გათვალისწინებული დანაშაულების შინაარსობრივი ანალიზიდან გამომდინარე შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ კანონმდებელი არ აწესებს პასუხისმგებლობას ისეთი ქმედების ჩადენისათვის, რომელიც აზიანებს მხოლოდ დამხოლოდ ჩამდენის სამართლებრივ სიკეთეს. მაგალითად, თვითმკვლელობის მცდელობა, ისევე როგორც პირის მიერ საკუთარი ჯანმრთელობის დაზიანება არ წარმოადგენს დანაშაულს. შესაბამისად, ლოგიკურია რომ ნარკოტიკების უკანონო მოხმარების გზით საკუთარი ჯანმრთელობის ან სიცოცხლის უფლების ხელყოფა არ შეიძლება ქმნიდეს ამ ქმედების განსაკუთრებულ სოციალურ საშიშროებას. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლომ დააგინა, რომ: „კონსტიტუცია იცავს ადამიანს ნებისმიერი მესამე პირისგან მომდინარე საფრთხეებისგან. არ შეიძლება ადამიანი სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობის პირისპირ დადგეს იმის გამო, რომ, მაგალითად, არასწორი პრეპარატი დალია ექიმის დანიშნულების გარეშე ან გადაამეტა საჭირო დოზას.“¹³ ნონა თოდუას აზრით, „მთავარის არის, რომ ნარკოტიკული საშუალების უკანონო მოხმარებელი ზიანს აყენებს საკუთარ ჯანმრთელობას. არც ნარკოტიკული საშუალების უკანონო მოხმარებელი და არც ნარკომანი არ ჩადის საზოგადოებრივად საშიშ ქმედებას: იგი არ აზიანებს სხვის სიკეთეს. ამდენად, მიგვაჩნია, რომ არ არსებობს საფუძველი მათი ქმედების კრიმინალიზაციისათვის.“¹⁴ გერმანელი მეცნიერი როქსინი ასევე დავობს, რომ როდესაც პასუხისმგებლობის

მქონე მოზარდი ყიდულობს მცირე ოდენობით მარიხუანას მხოლოდ პირადი მოხმარებისთვის, ის აზიანებს მხოლოდ საკუთარ თავს, შესაბამისად, სამართლებრივი სიკეთის დაზიანების არარსებობის გამო, ამ ქმედების კრიმინალიზაცია ლეგიტიმური არაა.¹⁵ ეს მსჯელობა შინაარსობრივი თვალსაზრისით თავისუფლად შეიძლება გავრცელდეს სხვა ნარკოტიკების მოხმარებაზეც. აქედან გამომდინარე, არ უნდა გავიზიაროთ სისხლის სამართლის კოდექსის 273-ე მუხლის¹⁶ კომენტარი, რომლის მიხედვითაც ამ დანაშაულისაგან დაცვის ობიექტია არა მოსახლეობის, არამედ კონკრეტული პირის ფიზიკური და ზნეობრივი ჯანმრთელობა.¹⁷ რაც შეეხება ნარკოტიკის მოხმარებასთან არა უშუალოდ დაკავშირებულ, არამედ მომავალში შესაძლოდ დასადგომ შედეგს სხვა დანაშაულის ჩადენის გზით, ასეთ შემთხვევაში, სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობის სიმძიმის ცენტრის მომავალში ჩასადენი დანაშაულის კონკრეტული შემადგენლობიდან ნარკოტიკის მოხმარებაზე, როგორც პირობების შექმნაზე, გადმოტანის დასაბუთება არის პრობლემური. როგორც ნონა თოდუა შენიშნავს „სისხლის სამართლის ამოცანაა დაიცვას საზოგადოება საშიში ხელყოფისაგან. ამდენად, ამ შემთხვევაში პირის პოტენციური საშიშროება არ გუმენტად არ გამოგვადგება.“¹⁸ ცალსახაა, რომ სახელმწიფო არ უნდა ერეოდეს ადამიანის თავისუფლებაში მხოლოდ იმიტომ, რომ ის ირაციონალურ ქმედებას ახორციელებს. ასეთი ჩარევა გამართლებული რომ იყოს, საჭიროა, მან მიაღწიოს გარკვეულ სიმწვავეს, სხვებს უქმნიდეს რეალურ და სერიოზულ საფრთხეს.¹⁹

12 Lauterwein C., 2016. The Limits of Criminal Law: A comparative Analyses of Approaches to Legal Theorizing, University of Munich, Germany, p. 13.

13 საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2015 წლის 24 ოქტომბრის გადაწყვეტილება №1/4/592 საქმეზე „საქართველოს საკონსტიტუციოს სასამართლოს გადაწყვეტილება საქართველოს მოქალაქე ბექა წიქარიშვილი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ და საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრის მერაბ ტურაევას განსხვავებული აზრი“, პარა. 82.

14 თოდუა ნ./გოგშელიძე რ., დასახელებული ნაშრომი, გვ. 9.

15 Lauterwein C., დასახელებული ნაშრომი, pp. 13-14.

16 სსკ-ის 273-ე მუხლი – პირადი მოხმარებისათვის ნარკოტიკული საშუალების, მისი ანალოგის ან პრეკურსორის მცირე ოდენობით უკანონო დამზადება, შექმნა, შენახვა ანდა ექიმის დანიშნულების გარეშე უკანონოდ მოხმარება.

17 თოდუა ნ./გოგშელიძე რ., დასახელებული ნაშრომი, გვ. 117.

18 იქვე, 9.

19 საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება,

სსკ-ის მე-8 მუხლით განმტკიცებულია მიზეზობრივი კავშირის პირობათა თეორია,²⁰ რომლის მიხედვით მიზეზობრივია შედეგის გამომწვევი ყველა ის პირობა, რომლის გამორიცხვაც შედეგის კონკრეტული სახით გამორიცხვას განაპირობებს.²¹ საფუძველს მოკლებულია იმის მტკიცება, რომ კონკრეტულ მომენტში ნარკოტიკების მოხმარებისთვის პირს ობიექტურად უნდა შეერაცხოს ის შესაძლო სამომავლო შედეგი, რომლის დადგომისათვის დამატებით, დამოუკიდებელი ქმედების შემადგენლობის განხორციელება არის საჭირო. შესაბამისად, ნარკოტიკების მოხმარებასა და საბოლოოდ დამდგარ შედეგს (სხვისი სამართლებრივი სიკეთის დაზიანება) შორის არსებულ პოტენციურ მიზეზობრიობის ჯაჭვში ერთგვარად დამოუკიდებელი ქმედება, რომელიც არის განსახილველი შედეგის უშუალოდ გამომწვევი. მიზეზობრივი კავშირის განწყვეტის შემთხვევაში კი შედეგის ობიექტურად შეერაცხვა შეუძლებელია. მხედველობაშია ასევე მისაღები განზრახვის თანადამთხვევის პრინციპი,²² რომელიც ადგენს, რომ განზრახვი ქმედების დასჯადობის აუცილებელი მომენტი პირს განზრახვა ქმედების ჩადენის დროს ჰქონდეს.²³ შესაბამისად, პრობლემატურია იმის დასაბუთება, რომ პირი ნარკოტიკის მოხმარების დროს აცნობიერებს მომავალში მის მიერ დანაშაულის ჩადენას. ნარკოტიკების მოხმარების შემთხვევაში საქმე გვაქვს შეკვეცილ დანაშაულთან,²⁴ რომელიც წარმოადგენს აბსტრაქტული საფრთხის დელიქტების ნაირსახეობას²⁵ და დასჯადია მომზადების ეტაპზევე.

პარა. 74.
 20 ტურავა მ., ზოგადი ნაწილის მიმოხილვა, გვ. 90.
 21 ვესელსი ი./ბოილკე ვ., დასახელებული ნაშრომი, გვ. 84.
 22 ე.წ. სიმულტანობის თეორია, იხ. ვესელსი ი./ბოილკე ვ., დასახელებული ნაშრომი, გვ. 120.
 23 ტურავა მ., ზოგადი ნაწილის მიმოხილვა, გვ. 134.
 24 შეკვეცილი დელიქტების შესახებ იხილეთ: ვესელსი ი./ბოილკე ვ., დასახელებული ნაშრომი, გვ. 16-17; ცქიტიშვილი თ., დასახელებული ნაშრომი, გვ. 74-75.
 25 ცქიტიშვილი თ., დასახელებული ნაშრომი, გვ. 75-76.

იცნობს ასეთი სახის დელიქტებს, მათ მიეკუთვნება, მაგალითად: აგრესიული ომის დაგეგმვა ან მომზადება (სსკ-ის 404.1 მუხლი), ბანდიტური თავდასხმის მომზადება (სსკ-ის 224.1 მუხლი); ტერორისტული ორგანიზაციის წევრობა, შექმნა ან ხელმძღვანელობა (სსკ-ის 327.1.3 მუხლი); ტერორისტული საქმიანობის ან/და ტერორისტული ორგანიზაციის საჯაროდ მხარდაჭერა ან ტერორიზმისაკენ საჯაროდ მოწოდება (სსკ-ის 3301-ე მუხლი), და ა.შ. ზემოთ მოყვანილი მაგალითები ცხადყოფს, რომ კანონმდებელი მომზადების ეტაპზევე დამთავრებულ დანაშაულად აცხადებს ქმედებებს, რომლებიც განსაკუთრებული საშიშროების მატარებელია და ხელყოფით ემუქრება ისეთ სამართლებრივ სიკეთეებს, როგორცაა სახელმწიფოს უსაფრთხოება და უშიშროება, მოსახლეობის სიცოცხლე და ჯანმრთელობა, ტერორიზმის წინააღმდეგ ბრძოლის ინტერესები. სწორედ ასეთი მაღალი საფრთხის შემცველობის გამო ითვლება ისინი მომზადების ეტაპზევე დამთავრებულ დანაშაულად. ამისგან განსხვავებით, ის დანაშაულები რომელთა შესაძლო ჩადენაც უკავშირდება ნარკოტიკების მოხმარებას, (ძირითადად საკუთრების წინააღმდეგ ჩადენილი ან სატრანსპორტო დანაშაულები) არ არის ასეთი საშიშროების მატარებელი, შესაბამისად, დასჯადობის სიმძიმის ცენტრის შედეგის უშუალოდ გამომწვევი ქმედებიდან მის მოსამზადებელ ქმედებაზე გადმოტანა და პირის ფაქტობრივად ერთი და იმავე შედეგის გამომწვევისათვის ორჯერ დასჯა გაუმართლებელია.

აღსანიშნავია, რომ საფრთხის რეალურად განხორციელების შემთხვევაში, არაფერი უშლის ხელს ნარკოტიკის მომხმარებლის დასჯას კონკრეტული დანაშაულისათვის და გაუგებარია დამატებით მისი ნარკოტიკებით მოხმარებისთვის, როგორც ამ კონკრეტული დანაშაულისთვის პირობის მომზადების, დასჯის საჭიროება. ამგვარად, ნარკოტიკების მოხმარებას არ მოსდევს სხვა პირის ინდივიდუალური სამართლებრივი

სიკეთის ხელყოფა, შესაბამისად, ამ საფუძვლით ქმედების მაღალი სოციალური საშიშროების დასაბუთება შეუძლებელია.

2.2 საყოველთაო სამართლებრივი სიკეთის ხელყოფა

ნარკოტიკების მოხმარების კრიმინალიზების მომხრეებმა შესაძლოა იდავონ, რომ აკრძალვა უზრუნველყოფს ნარკოტიკების მიწოდების შეზღუდვას, შესაბამისად, ისეთი საყოველთაო სამართლებრივი სიკეთეების უზრუნველყოფას, როგორცაა, მაგალითად, საზოგადოებრივი უშიშროება და წესრიგი, საყოველთაო მშვიდობა²⁶ და ა.შ.²⁷ აქ უნდა გაირკვეს 1. იწვევს თუ არა ნარკოტიკების მოხმარება სხვა დანაშაულების ზრდას და ამ გზით საზოგადოებრივი უსაფრთხოების ხელყოფას; და 2. ეს ქმედება ხომ არ შეიცავს მისი გავრცელების, შესაბამისად, სხვების ჯანმრთელობისთვის ზიანის მიყენების საფრთხეს.

ნარკოტიკების გავრცელებასთან დაკავშირებით უნდა აღინიშნოს, რომ, დღესდღეობით ექვეშაა დაყენებული სსპასუხისმგებლობის დაწესების გზით, როგორც ნარკოტიკების მოთხოვნის, ისე მიწოდების შემცირების ეფექტურობა, რამაც მრავალი ქვეყანა დაარწმუნა რეპრესიული ნარკოპოლიტიკის ლიბერალური მიმართულებით შეცვლის აუცილებლობაში. სისხლისსამართლებრივი თვალსაზრისით კი, როქსინის გასაზიარებელი პოზიციის მიხედვით, ნარკოტიკებისგან თავისუფალი საზოგადოება არ შეიძლება განვიხილოთ სამართლებრივ სიკეთედ ქმედების კრიმინალიზაციის გადაწყვეტისას, რადგან ეს არის სხვა არაფერი თუ არა დანაშაულის მიზნის აღწერა.²⁸ როგორც საკონსტიტუციო სასამართლომ აღნიშნა „ამა თუ იმ ნივთიერების/საშუალების თავისუფალი ბრუნვიდან ამოღების ამოცანა თავისთავად ვერ ჩაითვლება ლეგიტიმურ მიზნად. ..

[არამედ იგი] ადამიანის ჯანმრთელობის, საზოგადოებრივი წესრიგისა და უსაფრთხოების უზრუნველყოფას უნდა უკავშირდებოდეს.“²⁹ შესაბამისად, თავისთავად ნარკოტიკების გავრცელება, თუ ის არ გამოიხატება კონკრეტული სისხლის სამართლებრივად დაცული ინტერესის დაზიანებაში, ვერ მოგვცემს ქმედების შემადგენლობას. თემურ ცქიტვილი აღნიშნავს, რომ ზეინდივიდუალური სამართლებრივი სიკეთისათვის დამახასიათებელია შუალობითი კავშირი ცალკეულ პირთა სიკეთესთან. უნივერსალური სამართლებრივი სიკეთე საჭიროა საზოგადოების ნორმალური ფუნქციონირებისათვის და, აქედან გამომდინარე, ისინი ემსახურება ინდივიდებსაც.³⁰

პირველ რიგში, უნდა აღინიშნოს, რომ თავად მოხმარების აქტის შინაარსობრივი მნიშვნელობიდან გამომდინარე იგი არ გულისხმობს გავრცელების ხელშეწყობას, არამედ მომხმარებელი სხვადასხვა საშუალების გამოყენებით იძენს ნარკოტიკულ ნივთიერებას და შემდეგ თავად მოიხმარს მას. ძნელად წარმოსადგენია დამოკიდებული პირის მიერ, რომლისთვისაც ისედაც სირთულეს წარმოადგენს მისი მოპოვება, ამ საშუალების სხვა პირისათვის გაყოფა მისი გავრცელების მიზნით. ისეთ შემთხვევებში კი, როცა პირის მიერ ნარკოტიკების მოხმარება ხდება წამახალისებელი ფაქტორი სხვა პირისათვის, ან როცა მომხმარებელი მოუწოდებს სხვა პირს მოხმარებისკენ, ასეთი ქმედება მაინც არ უნდა ჩაითვალოს პასუხისმგებლობის დამაფუძნებლად, ვინაიდან თუ მეორე პირი მართლაც მოიხმარს ნარკოტიკს, გვექნება პირადი პასუხისმგებლობით დამდგარი ზიანი და გამოირიცხება ამ შედეგის წამქეზებლისთვის ობიექტურად შერაცხვის შესაძლებლობა. მეგობრების წრეში ნარკოტიკების მიღების დაწყება არის მხოლოდ დაწყების ვითარება და

26 ტურავა მ., ზოგადი ნაწილის მიმოხილვა, გვ. 16.

27 ვესელსი ი./ბოილკე ვ., დასახელებული ნაშრომი, გვ. 3.

28 Lauterwein C., დასახელებული ნაშრომი, p. 11.

29 საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება, პარა. 73.

30 ცქიტვილი თ., დასახელებული ნაშრომი, გვ. 168.

არა მოხმარების დაწყების მიზეზი. ახალი სამეცნიერო კვლევები აჩვენებს, რომ ნარკოტიკებზე დამოკიდებულების ჩამოყალიბება განპირობებულია მრავალი მიზეზით, მაგალითად: სოციალური და ინდივიდუალური სიძნელეები; ტემპერამენტი და ხასიათის პერსონალური ნიშნები; მძიმე ბავშვობა; ცუდი განათლება; ოჯახთან არასაკმარისი კავშირების ქონა, სოციალური იზოლაცია და ფსიქოლოგიური აშლილობები.³¹ ნივთიერებებზე დამოკიდებულების რისკზე გავლენას ახდენს როგორც გარემო, ისე გენეტიკა.³² ზემოთ აღნიშნულიდან გამომდინარე უნდა ჩაითვალოს, რომ ნარკოტიკების გავრცელებაში ნარკოტიკების უბრალო მომხმარებლების წვლილი მინიმალურია, რაც ნათელია, რომ არ არის საკმარისი ქმედების განსაკუთრებული სოციალური საშიშროების დასასაბუთებლად.

რაც შეეხება საკითხს, იწვევს თუ არა ნარკოტიკების მოხმარება სხვა დანაშაულების ზრდას და ამ გზით საზოგადოებრივი უსაფრთხოების ხელყოფას, საკონსტიტუციო სასამართლოს განსახილველ გადაწყვეტილებაში ვკითხულობთ, რომ „ვერც მოპასუხემ და ვერც მოწმებმა ვერ დაადასტურეს მარიხუანის მოხმარებასა და ამ (მით უფრო, სხვა) დანაშაულის ჩადენას/ზრდას შორის კავშირის გარდაუვალი არსებობა. ვერც... სტატისტიკა ან სხვა ზუსტი კვლევები მოიშველიეს. ვერ აჩვენეს, რომ ასეთი კავშირი უფრო ხშირი და გამოკვეთილია... ვიდრე თუნდაც ალკოჰოლით თრობის პირობებში.³³ მართლაც, გაუგებარია რატომ არის ნარკოტიკული თრობის ქვეშ ავტომობილის მართვა ალკოჰოლური ან სხვა სახის თრობაზე მეტად საშიში. თუ ნარკოტიკების მოხმარებას შესაძლოა, თუმცა სადავოა, რომ ზოგადად უფრო

მეტი ზიანი მოჰქონდეს ადამიანის ჯანმრთელობისთვის, სატრანსპორტო დანაშაულის ჩადენის მიზეზისთვის არ აქვს მნიშვნელობა პირი ნარკოტიკული თუ ალკოჰოლი თრობის მდგომარეობაში იმყოფება. ამასთან, როგორც უკვე აღინიშნა, საზოგადოებრივი ჯანმრთელობა ამ კონკრეტულ შემთხვევაში ისევ კონკრეტული ინდივიდების ჯანმრთელობის ხელყოფაზე დაიყვანება, შესაბამისად, ინდივიდუალურ სამართლებრივ სიკეთებთან დაკავშირებული ზემოთ განვითარებული მსჯელობა აქაც რელევანტურია. განსხვავებით სხვა საფრთხის შემქმნელი დელიქტებისა (განსაცდელში მიტოვება, სიცოცხლისათვის საშიშ მდგომარეობაში ჩაყენება), რომელთა შემთხვევაშიც საფრთხის შემქმნელი ქმედების განხორციელების შემდეგ შესაძლო უარყოფითი შედეგი შესაძლებელია იმწუთშივე, რაიმე დამატებითი პირობების არსებობის გარეშე რეალიზდეს, ნარკოტიკების მოხმარების შემთხვევაში სხვა პირების ჯანმრთელობის დაზიანებისთვის საჭიროა პირის მიერ დამატებითი, დამოუკიდებელი ქმედების შემადგენლობის განხორციელება, რომლის განხორციელების გარდაუვალობის დადასტურება შეუძლებელია.

თემურ ცქიტიშვილი აბსტრაქტული საფრთხის დელიქტების შემდეგ მაგალითებს ასახელებს: საცხოვრებელი სახლისთვის ცეცხლის წაკიდება; სიმთვრალეში მანქანით მოძრაობა; სექსუალური დელიქტები, რომლებიც მიმართულია მცირეწლოვანის ხელშეუხებელი სექსუალური განვითარების წინააღმდეგ; ჭკუფური მოქმედების ორგანიზება, ხელმძღვანელობა ან მასში მონაწილეობა, რასაც თან ახლავს ძალადობა, რბევა, იარაღის გამოყენება; გენოციდი.³⁴ აღსანიშნავია, რომ ყველა ზემოაღნიშნულ საფრთხის დელიქტის შემთხვევაში შექმნილ საფრთხესა და შედეგს შორის გვაქვს უფრო ახლო დროითი ინტერვალი და უფრო ნათელი მიზეზობრიობის ჯაჭვი,

31 UNODC, 2009. From Coercion to Cohesion, Treating Drug Dependence through Health Care, not Punishment, Discussion Paper based on a Scientific Workshop, Vienna, p. 2.
 32 UNODC, WHO, 2015. Scientific Consultation on Prevention of Drug Use and Treatment of Drug Use Disorders, Vienna International Centre, p. 10.
 33 საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება, პარა. 87.

34 ცქიტიშვილი თ., დასახელებული ნაშრომი, გვ. 206.

ვიდრე ეს არის ნარკოტიკების მოხმარების შემთხვევაში, რაც კიდევ ერთხელ ექვემდებარება ნარკოტიკების მოხმარების კრიმინალიზაციის ლეგიტიმაციას აბსტრაქტული საფრთხის დელიქტად მიჩნევის გამო.

ამგვარად, უნდა დავასკვნათ რომ ნარკოტიკების მოხმარება არ იწვევს საყოველთაო სამართლებრივ სიკეთეთა იმ ხარისხის დარღვევას, რომ მისთვის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის დაფუძნება ლეგიტიმურად ჩაითვალოს.

2.3 მორალი და ზნეობა, როგორც საყოველთაო სამართლებრივი სიკეთე

ზოგიერთი მეცნიერის მოსაზრებით, ნარკოტიკების მოხმარება შესაძლოა ეწინააღმდეგებოდეს საზოგადოებრივი მორალისა და ზნეობის კატეგორიებს და ამის გამო იწვევდეს სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას. მორალისა და ზნეობის საყოველთაო სამართლებრივ სიკეთედ აღიარებასთან დაკავშირებით უნდა აღინიშნოს, რომ სსკ არ არის სრულიად თავისუფალი საზოგადოებაში არსებული ზნეობრივი და მორალური შეხედულებებისაგან. ამის მაგალითებია ისეთი დანაშაულების არსებობა, როგორცაა, მაგალითად, პროსტიტუციაში ჩაბმა (სსკ 253-ე მუხლი), პროსტიტუციის ბინის მოწყობა ან შენახვა (სსკ 254-ე მუხლი), პორნოგრაფიული ნაწარმოების ან სხვა საგნის უკანონოდ დამზადება ან გასაღება (სსკ 255-ე მუხლი), და სხვა.³⁵ ამის მიუხედავად, ამორალური და უზნეო ქმედებების სისხლისსამართლებრივი წესით დასჯა არ არის მისაღები კანონ-შემოქმედებითი პრაქტიკა, გამომდინარე სისხლის სამართლის *ultima ratio* ხასიათიდან. მეცნიერები თანხმდებიან, რომ სისხლის სამართალი მაქსიმალურად თავისუფალი უნდა იყოს მორალური

35 მჭედლიშვილი-ჰედრიხი ქ., დასახელებული ნაშრომი, გვ. 9.

დანაწესებისაგან, რაც გამოწვეულია მორალისა და ზნეობის რეგულაციური სისტემების არამდგრადობითა და არაერთგვაროვნობით სხვადასხვა დროსა და სოციალურ სეგმენტში. მაგალითად, ქეთევან მჭედლიშვილი-ჰედრიხი მიიჩნევს, რომ „სამართლებრივ სახელმწიფოში მორალისა და სისხლის სამართლის აბსოლუტური თანხვედრა დაუშვებელია“ და რომ „სისხლის სამართალი განსაკუთრებით მნიშვნელოვან სამართლებრივ სიკეთეს იცავს და არა მორალსა და ზნეობას (იეშეკი, ებერთი)“.³⁶ მერაბ ტურავა აღნიშნავს, რომ „არ შეიძლება ქმედების კრიმინალიზაცია მხოლოდ მისი ამორალური ხასიათის გამო“, სისხლის სამართლის კანონი მაქსიმალურად უნდა გათავისუფლდეს ასეთი ზნეობის წინააღმდეგ მიმართული შემადგენლობებისგან.³⁷ გერმანულ სისხლის სამართლებრივ ლიტერატურაშიც ამგვარი პოზიციაა გაბატონებული.³⁸ გარდა ამისა, ნარკოტიკების მოხმარების სოციალური მნიშვნელობა არ გამოიხატება მორალური ან ზნეობრივი წესების დარღვევაში. წინამდებარე ნაშრომი იზიარებს იმ მოსაზრებას, რომ ნარკოტიკზე დამოკიდებულება არის ფსიქოლოგიური დაავადება და განეკუთვნება სამედიცინო სფეროს პრობლემას, და არა სისხლის სამართლის ან მორალის კატეგორიების.

2.4 სიმბოლური დანაშაული

გასარკვევია ნარკოტიკული საშუალებების მოხმარების დასჯადობას ხომ არ აქვს სიმბოლური სამართლის მნიშვნელობა. სიმბოლური სისხლის სამართლის უმთავრესი მიზანი არ არის სამართლებრივი სიკეთის დაცვა, არამედ მას აქვს ალტერნატიული ფუნქცია – კანონმდებლის შესაძლებლობა ჰქონდეს

36 მჭედლიშვილი-ჰედრიხი ქ., დასახელებული ნაშრომი, გვ. 8,10.

37 ტურავა მ., ზოგადი ნაწილის მიმოხილვა, გვ. 17.

38 „დაუშვებელია სისხლისსამართლებრივი სასჯელი ემუქრებოდეს ყველას, ვინც სექსუალურ სფეროში ამორალურ და ჩვეულებისთვის გასაკიცხ ქმედებას ახორციელებს“. ვესელსი ი./ბოილკე ვ., დასახელებული ნაშრომი, გვ. 4.

რეაქცია მიმდინარე დისკუსიის აქტუალურ საკითხებზე. სიმბოლური სისხლის სამართლის ამოცანაა წარმოაჩინოს სახელმწიფოს უნარი დაუპირისპირდეს ნებისმიერ სოციალურ გადაცდომას, იმის მიუხედავად აზიანებს იგი სამართლებრივად დაცულ სიკეთეს თუ არა.³⁹

უპირატესად სიმბოლური დატვირთვის მქონე სისხლის სამართლის მაგალითად გერმანიაში აღიარებულია ნაცისტური მმართველობის დროს ჩადენილი საერთაშორისო სამართლის დანაშაულების სატარო მხარდაჭერა, უარყოფა ან/და მნიშვნელობის შესუსტება, რამაც შესაძლოა გამოიწვიოს საზოგადოებრივი სიმშვიდის შეწევა. ერთი შეხედვით, ასეთი პოზიციის მხოლოდ გამოხატვა არ უშლის ხელს საზოგადოების მშვიდობიან თანაცხოვრებას.⁴⁰ თუმცა, ამ შემთხვევაში ქმედების კრიმინალიზება შესაძლოა აიხსნას გერმანიის ტრაგიკული ისტორიული გამოცდილებით და გამართლებული იყოს ჰოლოკოსტის დაგმობისა და მომავალში მსგავსი მოვლენების თავიდან აცილების მიზნით. განსახილველ შემთხვევაში კი, გაუგებარია რა მსგავს მიზანს შეიძლება ემსახურებოდეს ნარკოტიკების მომხმარებლების მხოლოდ სიმბოლურად, სისხლისსამართლებრივი პრინციპების უგულებელყოფით დასჯა. ნარკოტიკების მოხმარება საქართველოში ნამდვილად აღწევს პრობლემურ მასშტაბებს და, შესაბამისად, საჭიროებს სახელმწიფოს ჩარევას. თუმცა, მხოლოდ რაიმე მოვლენის საზოგადოებაში ფართოდ გავრცელება, თუკი ის არ წარმოშობს კონკრეტულ საფრთხეებს საზოგადოების უსაფრთხოების ან სხვა სამართლებრივი სიკეთეების მიმართ, არ არის საკმარისი სახელმწიფოს მიერ „უმკაცრესი მახვილის გამოყენებისთვის“ საკუთარი მოქალაქეების წინააღმდეგ.

როგორც აღინიშნა, წინამდებარე ნაშრომში გამოხატული პოზიცია მხარს უჭერს ნარკოტიკებით მოვაჭრეთათვის

სისხლისსამართლებრივი დასჯადობის შენარჩუნებას. წამოჭრილი დისკუსიისათვის საინტერესოა იმ საკითხის განმარტება, თუ რომელი სამართლებრივი სიკეთეზიანდება ნარკოტიკებით ვაჭრობის შემთხვევაში. ნარკოტიკების გამსაღებელთა უკანონო ქმედების უშუალო შედეგი არის იმ პირის ჯანმრთელობის ან სიცოცხლის ხელყოფა, რომლებიც მოვაჭრეებისგან ყიდულობენ და შემდგომ მოიხმარენ ამ ნარკოტიკულ საშუალებებს.⁴¹ აქედან გამომდინარე, ნარკოტიკის მოხმარების კრიმინალიზაციის პირობებში, ვიღებთ ისეთ პარადოქსულ მდგომარეობას, როდესაც ნარკოტიკის მომხმარებელი ერთდროულად დანაშაულის ამსრულებელიცაა და დანაშაულის მსხვერპლიც. მომხმარებელს ეს ორი სტატუსი ერთდროულად შეიძლება ჰქონდეს, მაგალითად, ნარკოტიკების შეძენასთან მიმართებით. გამომდინარე იქიდან, რომ იგი წარმოადგენს ნარკოტიკულ საშუალებაზე ფსიქოლოგიურად და ფიზიკურად დამოკიდებულ ავადმყოფს, მის მიერ ნარკოტიკების მოხმარებისათვის პასუხისმგებლობაც უნდა დაეკისროს ნარკოტიკებით უკანონოდ მოვაჭრეს.

3. ნარკოტიკების მოხმარების დასჯადობის შესაბამისობა სასჯელის მიზნებთან

„იმისათვის, რომ კონკრეტული სასჯელის არსებობა გამართლებული იყოს სამართლებრივ სახელმწიფოში, ის, თავად სასჯელის მიზნების მიღწევის ადეკვატური საშუალება უნდა იყოს. ადამიანის დასჯა სასჯელის მიზნების მიღმა, ამ მიზნების მიღწევის აუცილებლობის გარეშე ან მათ არაადეკვატურად, თავად დასჯას აქცევს სახელმწიფოს მიზნად, შედეგად არარად აქცევს სამართლებრივი სახელმწიფოს იდეას.“⁴² საკონსტიტუციო სასამართლოს აღნიშნული მსჯელობა ადგენს

39 Lauterwein C., დასახელებული ნაშრომი, p. 14.
40 Lauterwein C., დასახელებული ნაშრომი, p. 15.

41 თოღუა ნ./გოგშელიძე რ., დასახელებული ნაშრომი, გვ. 9.
42 საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება, პარა. 40.

სამართლებრივი სახელმწიფოს მნიშვნელოვან პრინციპს, რომლის მიხედვითაც ამა თუ იმ ქმედების კრიმინალიზება მხოლოდ იმ შემთხვევაშია მიზანშეწონილი, თუ ამით მიიღწევა სასჯელის მიზნები. ირაკლი დვალიძე აღნიშნავს „თუკი ჩვენ ვთანხმდებით იმაზე, რომ სასჯელის დანიშვნის საფუძველი დანაშაულია, .. მაშინ ჩვენ სასჯელს მიზნებიც უნდა განვუსაზღვროთ. წინააღმდეგ შემთხვევაში სასჯელის დანიშვნა მხოლოდ თვითმიზანი იქნება, რაც სამართლებრივ სახელმწიფოში სისხლის სამართლის ლეგიტიმურობას ეჭვქვეშ დააყენებს.“⁴³ სსკ-ის 39.1 მუხლის მიხედვით სასჯელის მიზანია სამართლიანობის აღდგენა, ახალი დანაშაულის თავიდან აცილება და დამნაშავის რესოციალიზაცია. განვიხილოთ რამდენად ემსახურება ნარკოტიკის მოხმარებისათვის სასჯელის დაწესება ამ მიზნების მიღწევას.

სამართლიანობის აღდგენა, როგორც სასჯელის მიზანი, არის სასჯელის აბსოლუტური თეორიების მთავარი პოსტულატი, რომელიც ეყრდნობა ჩადენილი დანაშაულისათვის სამაგიეროს მიზლის, დანაშაულის გამოსყიდვის და სამართლიანობის აღდგენის (კომპენსირების) იდეას.⁴⁴ ირაკლი დვალიძე სამართლიანობის აღდგენის ისეთ გაგებას გვთავაზობს, რომლის მიხედვითაც აუცილებელია ორი მხარის, დანაშაულის ჩამდენისა და დაზარალებულის არსებობა.⁴⁵ ნარკოტიკების მომხმარებლის სისხლის სამართლებრივი დასჯით ვერ მიიღწევა სამართლიანობის აღდგენა, ვინაიდან, როგორც წინა ქვეთავში განვითარებული მსჯელობა გვიჩვენებს, პრობლემურია იმ სამართლებრივი სიკეთის გამოკვეთა, რომელსაც ის აზიანებს, შესაბამისად,

არ გვყავს დაზარალებული. ამასთან, უნდა აღინიშნოს, რომ დღეისათვის გაბატონებულია სასჯელის შემაერთებელი თეორია, რომელიც სასჯელის დაკისრებისას სამივე მიზნის შესრულებას ისახავს მიზნად. ამას ადასტურებს სსკ-ის 39 მუხლში კუმულაციური, „და“ კავშირის გამოყენება სასჯელის მიზნებს შორის. შესაბამისად, დაუშვებელია სასჯელის მიზანს წარმოადგენდეს მხოლოდ დამხოლოდ სამაგიეროს მიზლად დამნაშვისთვის. საკონსტიტუციო სასამართლოს მართებული მოსაზრებით: „სამართლებრივ სახელმწიფოში კანონზომიერია მოლოდინი, რომ სასჯელი, თავისი შინაარსით გასცდება შურისძიების პრიმიტიულ სურვილს, რომელსაც არაფერი აქვს საერთო სამართალთან და რომელიც ობიექტურად ვერ შეუწყობს ხელს ვერც ადამიანების დაცულობას, ვერც დანაშაულის შემცირებას და ვერც დამნაშავე პირის რესოციალიზაციას.“⁴⁶

საქართველოს პატიმრობის კოდექსის 116.1 მუხლის მიხედვით, მსჯავრდებულის **რესოციალიზაცია** არის მსჯავრდებულში საზოგადოების, სხვა ადამიანების, ზნეობის ნორმებისა და ადამიანთა თანაცხოვრების დამკვიდრებული წესებისადმი პატივისცემისა და პასუხისმგებლობის გრძნობის ჩამოყალიბება. საკონსტიტუციო სასამართლოს განმარტებით, „რესოციალიზაციის მიზანი გულისხმობს სასჯელის მეშვეობით დამნაშავის საზოგადოებაში საყოველთაოდ აღიარებული თანაცხოვრების წესებისადმი შეგუებას, სასჯელის მოხდის შედეგად საზოგადოებაში ჩამოყალიბებული მართლზომიერი ქცევის წესებისა და პირობებისადმი პირის ადაპტაციას.“⁴⁷ მორის შალიკაშვილი აღნიშნავს, რომ საზოგადოებას დიდი ინტერესი აქვს მსჯავრდებულის რესოციალიზაციისა, ვინაიდან რესოციალიზებული მსჯავრდებული აღარ ჩაიდენს დანაშა-

43 დვალიძე ი., 2013. სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილი, სასჯელი და დანაშაულის სხვა სისხლისსამართლებრივი შედეგები, „მერიდიანი“, თბილისი, გვ. 15.

44 მჭედლიშვილი-ჭედრიხი ქ., დასახელებული ნაშრომი, გვ. 14.

45 დვალიძე ი., დასახელებული ნაშრომი, გვ. 26.

46 საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება, პარა. 43.

47 იქვე, პარა. 47.

ულს, არარესოციალიზებული მსჯავრდებული არის სახელმწიფოსთვის ადამიანური რესურსის დაკარგვა, არარესოციალიზებულ მსჯავრდებულთა რაოდენობის გაზრდის შემთხვევაში სახელმწიფო იძულებული იქნება ლიბერალურიდან გადავიდეს მკაცრ კრიმინალურ პოლიტიკაზე.⁴⁸ არასათანადო რესოციალიზაცია/რეაბილიტაციის შემთხვევაში ნასამართლობის ნიშნით „დაღდასმულის“ საზოგადოებისგან გარიყვას, მის გაუცხოებას ხელს უწყობს თვით საზოგადოებაც, რომელიც ერიდება მასთან ურთიერთობას (მაგალითად, სამუშაოზე მიღება, მეგობრული ურთიერთობა და ა.შ.).⁴⁹

ნარკოტიკის მომხმარებლისთვის სისხლისსამართლებრივი სასჯელის დაწესებით მისი რესოციალიზაცია ვერ მიიღწევა. დამტკიცებულია რომ სისხლისსამართლებრივი სასჯელი მცირე მნიშვნელობის დანაშაულის ჩადენისათვის იძლევა საპირისპირო შედეგს რეაბილიტაციის თვალსაზრისით,⁵⁰ შემდეგი მიზეზების გამო:

- **არ ხდება სასჯელალსრულების დაწესებულებაში მოხვედრილი ნარკოტიკების მომხმარებლის მკურნალობა.** ნარკოტიკებზე დამოკიდებული პირის სოციალური რეინტეგრაციისათვის აუცილებელია აღმოიფხვრას ის საფუძველი, რამაც გამოიწვია მისი ანთისოციალური ქცევა, შესაბამისად, აუცილებელია მისი მკურნალობა. ნარკოტიკებზე დამოკიდებული პირის სათანადო მკურნალობა კი ციხის პირობებში შეუძლებელია მხოლოდ შეზღუდულად იქნას რეალიზებული იქ არსებული კრიმინალური გარემოსა თუ მკურნალობის მოტივაციის არარსებობის გამო, რაც შეიძლება

გამოწვეული იყოს თავისუფლების აღკვეთის თანმდევი ნეგატიური ფსიქოლოგიური განცდებით. ბევრ ქვეყანაში, იმის მიუხედავად, რომ ციხის პოპულაციის დიდ ნაწილს ნარკოტიკების მომხმარებლები შეადგენენ, ციხის სისტემას არ გააჩნია სათანადო მკურნალობისა და რეაბილიტაციის პროგრამები.⁵¹ თავისუფლებააღკვეთილი ნარკოტიკების მომხმარებელთათვის მკურნალობისა და თერაპიის შეთავაზება ნაკლებ სავარაუდოა ასევე დაპატიმრების გაზრდილი ხარჯებისა და ციხეების გადატვირთულობის გამო.⁵²

- **ციხეში მოხვედრის შემთხვევაში, იგი ეცნობა კრიმინალურ სამყაროს და ხდება მისი ნაწილი.** პატიმართა სუბკულტურა, როგორც მსჯავრდებულთა „მმართველობის ორგანო“, ციხის „ტოტალური ინსტიტუციურობის“ პირობებში გარე სამყაროსგან დამოუკიდებელი, მნიშვნელოვნად დახვეწილი კრიმინალური ჯგუფია.⁵³ საკონსტიტუციო სასამართლო აღნიშნავს, რომ პირის სასჯელალსრულების დაწესებულებაში მოთავსებით „შესაძლოა, სწორედაც რომ საწინააღმდეგო შედეგი დადგეს: პატიმრობის შედეგად პირის საზოგადოებაში ნორმალური ცხოვრების წესისა და უნარისგან კიდევ უფრო მეტი დისტანცირება მოხდეს.“⁵⁴ ციხის გარემოს წინაშე აღმოჩენა ხელს უწყობს პირის სხვა კრიმინალებთან, კრიმინალურ დაჯგუფებებთან და ორგანიზაციებთან გაერთიანებას. ეს იწვევს პირის სტიგმატიზებას

48 შალიკაშვილი მ./მიქანაძე გ./ხასია მ., 2014. სასჯელალსრულების სამართალი, „იურისტების სამყარო“, თბილისი, გვ. 67-68.
 49 დვლიდი ი., დასახელებული ნაშრომი, გვ. 30.
 50 UNODC, 2007, Handbook of Basic Principles and Promising Practices on Alternatives to Imprisonment, Criminal Justice Handbook Series, New York, p. 3.

51 UNODC, From Coercion to Cohesion, p. 3.
 52 Stevenson B., 2011, DRUG POLICY, CRIMINAL JUSTICE AND MASS IMPRISONMENT, Working Paper Prepared for the First Meeting of the Commission, Geneva, p. 2.
 53 შალიკაშვილი მ./მიქანაძე გ./ხასია მ., დასახელებული ნაშრომი, გვ. 401.
 54 საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება, პარა. 47.

და კრიმინალური იდენტობის ჩამოყალიბებას.⁵⁵ არასამთავრობო სექტორის წარმომადგენლები აღნიშნავენ, რომ იმ პირებისთვის, რომლებსაც არ ჩაუდენიათ ძალადობრივი დანაშაული, თავისუფლების აღკვეთა, როგორც წესი, უფრო მეტად საზიანოა, ვიდრე სასარგებლო.⁵⁶ ამასთან, ციხეში მათ შეუძლიათ შეისწავლონ ნარკოტიკის მოპოვების ახალი გზები და საშუალებები.

- **ხდება მისი დამნაშავედ სტიგმატიზაცია.** ერთ-ერთ ყველაზე სერიოზულ პრობლემას წარმოადგენს ციხიდან გამოსული ადამიანის დამნაშავედ ეტიკეტირების პრობლემა, რაც ხდება საზოგადოების მიერ მისთვის დამნაშავის იარლიყის მიკერებით სასჯელსრულების დაწესებულებაში ყოფნის ან მის მიმართ სიხლის სამართლის პროცესის წარმოების გამო. დროთა განმავლობაში ეტიკეტირებულის მხრიდან ხდება დამნაშავის იარლიყის მორგება და გამართლება, რაც განმეორებითი დანაშაულის ჩადენაში ვლინდება.⁵⁷ განსხვავებით კრიმინალურ სუბკულტურასთან შერწყმის პრობლემისაგან, პირის დამნაშავედ ეტიკეტირების პრობლემა რელევანტურია არამხოლოდ თავისუფლების აღკვეთის, არამედ სასჯელის სხვა სახეების გამოყენების დროსაც. პირის დამნაშავედ სტიგმატიზაცია უკვე ხდება მისი მართლმსაჯულების სისტემაში მოხვედრიდან. ხშირ შემთხვევაში, იმის მიუხედავად თუ რა საბოლოო გადაწყვეტილება მიიღება სისხლის სამართლის საქმეზე, საზოგადოებაში

უკვე ჩნდება განსაზღვრული უარყოფითი დამოკიდებულება ბრალდებული პირის მიმართ. ნასამართლობას შესაძლოა ჰქონდეს უამრავი ნეგატიური „გვერდითი ეფექტი“, რომელიც გავლენას ახდენს პირის დასაქმებაზე, განათლებაზე, საცხოვრებელის ქონასა და ოჯახურ ცხოვრებაზე.⁵⁸ „ნარკოტიკული დანაშაულის წინააღმდეგ ბრძოლის შესახებ“ საქართველოს კანონის თანახმად, ნარკოტიკული საშუალების მომხმარებელს ჩამოერთმევა მთელი რიგი უფლებები.⁵⁹ ასეთი რეგულირება კიდევ უფრო აუარესებს ნარკოტიკული დანაშაულისთვის მსჯავრდებულ პირთა სამართლებრივ მდგომარეობას. ნარკოტიკის მოხმარება არ უნდა აღიქმებოდეს პერსონალურ ნაკლად და პიროვნების სოციალური სტატუსი ამით არ უნდა ილახებოდეს.⁶⁰ ამის საპირისპიროდ, დეკრიმინალიზაციის პირობებში შესაძლებელია მომხმარებლის ადმინისტრაციულ სამართლებრივი პროცესი, ისევე როგორც მისი მკურნალობა წარიმართოს ისეთ პირობებში, რომელშიც დაცული იქნება პირის ანონიმურობა.⁶¹ იმ

55 UNODC, From Coercion to Cohesion, p. 3.

56 ადამიანის უფლებების სწავლებისა და მონიტორინგის ცენტრი (EMC), 2014, არაეთიკური ნარკოპოლიტიკა, ეროვნული კანონმდებლობისა და პრაქტიკის ანალიზი, თბილისი, გვ. 22.

57 შალიკაშვილი მ./მიქანაძე გ./ხასია მ., დასახელებული ნაშრომი, გვ. 473.

58 GLOBAL COMMISSION ON DRUG POLICY, 2016. Advanced Drug Policy Reform: A New Approach to Drug Decriminalization, Report, p. 17. მაგალითისთვის, ამერიკაში ნარკოტიკების ფლობისთვის მსჯავრდებულებს ერთმევათ ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოში მონაწილეობის უფლება, პასიური საარჩევნო უფლებები, საზოგადოებრივი საცხოვრებელიდან გამოსახლება, უმაღლესი განათლების დაფინანსებაზე უარი, მართვის მონუმბის ჩამორთმევა ან მოქმედების შეჩერება, დეპორტაცია ან ზოგიერთ შემთხვევაში მათი ოჯახებისგან იზოლაცია, ზოგიერთი სახის სამუშაოზე დასაქმების უფლების ჩამორთმევა. გამოთვლილია, რომ დიდ ბრიტანეთში კანაფის ფლობისთვის ნასამართლობამ შესაძლოა 19 პროცენტით შეამციროს ადამიანის შრომისუნარობა.

59 ადამიანის უფლებების სწავლებისა და მონიტორინგის ცენტრი (EMC), დასახელებული ნაშრომი, გვ. 18.

60 იქვე, 19.

61 Greenwald G., დასახელებული ნაშრომი, p. 6. მაგალითად, პორტუგალიელი და ევროპელი პოლიტიკოსები აღნიშნავენ რომ, პორტუგალიური მიდგომის მთავარი მიზანია სისხლის სამართლის პროცესების დროს წარმოშობილი სტიგმის არიდება. ამ მოდელით გათვალისწინე-

ერებშიც კი, სადაც ნარკოტიკის მომხმარებლები, როგორც წესი, არ ისტებიან თავისუფლების აღკვეთით (მაგალითად, ესპანეთი), სტიგმა და დამნაშავედ აღიარების ტვირთი მაინც არსებობს.⁶²

დანაშაულის ჩამდენი პირის მიმართ სასჯელის გამოყენება ფსიქოლოგიურად აკავებს პირს კვლავ არ ჩაიდინოს დანაშაული. ესაა სასჯელის **სპეციალური პრევენცია**,⁶³ რომელიც მოცემულია სსკ-ის 39.2 მუხლით.⁶⁴ „ცხადია, სასჯელი არ არის პირის მიერ მომავალში დანაშაულის ჩადენის გამორიცხვის აბსოლუტური გარანტია. ვერ ვიტყვით რომ დამნაშავეს სასჯელის შიში გაუძლიერდება, თუ ის უკვე დასჯილია. შეიძლება პირიქითაც მოხდეს.“⁶⁵ – ვკითხულობთ საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებაში. კვლევები და სტატისტიკური მონაცემები ცხადყოფს, რომ ნარკოტიკული დანაშაულის შემთხვევაში მომხმარებელთა რეციდივიზმი ძალიან მაღალია. თავისუფლების აღკვეთა ან სხვა სისხლისსამართლებრივი სასჯელის გამოყენება ვერ უზრუნველყოფს კერძო პრევენციის მიზანს, ვინაიდან უმეტეს შემთხვევაში მომხმარებლები აგრძელებენ ნარკოტიკების მიღებას. მკაცრი სასჯელი არაეფექტურია განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც საქმე ეხება წამალდამოკიდებულ მსჯავრდებულს, რომელსაც სახელმწიფოს მხრიდან ესაჭიროება დახმარება და არა დასჯა. 2008 წლის მონაცემებით, საქართველოში ნარკოტიკების უკანონო მოხმარებისთვის მსჯავრდებულ პირთა 89%-მა სასჯელის მოხდისთანავე განაახლა ნარკოტიკის უკანონო მიღება, დანარჩენი

11% კი თერთმეტ თვეში მიუბრუნდა მოხმარებას. აღნიშნული სტატისტიკა ცხადყოფს, რომ მხოლოდ მკაცრი სასჯელები პრობლემის მოსაგვარებლად საკმარისი არაა.⁶⁶

ნარკოტიკების მოხმარების კრიმინალიზების მომხრეთა მოსაზრებით, სისხლისსამართლებრივი სასჯელის დაწესების გზით ხდება საზოგადოების ფართო მასებზე ზემოქმედება და ამ გზით ნარკოტიკული საშუალებების მოხმარების გავრცელების თავიდან არიდება. ზოგადად, გენერალური პრევენცია მართლაც არის მნიშვნელოვანი მექანიზმი დამნაშავეობასთან საბრძოლველად. თუმცა, არ შეიძლება სასჯელის მიზანი იყოს მხოლოდ გენერალური პრევენცია, ვინაიდან ცალკეული დამნაშავე ამ თეორიით სახელმწიფოებრივი ქმედების ობიექტად იქცევა, რაც ადამიანის ღირსებას ხელყოფს. ამასთანავე არაა დასაბუთებული, რომ დამნაშავეს დასჯა პოტენციურ დამნაშავეზე რაიმე შემაშინებელ ზემოქმედებას ახდენს, რადგან მრავალი (განსაკუთრებით კი ძალადობასთან დაკავშირებული) დანაშაული ყოველგვარი რაციონალური გააზრების გარეშე ხდება.⁶⁷ საკონსტიტუციო სასამართლოს გასაზიარებელი მსჯელობის მიხედვით: „სახელმწიფომ არ შეიძლება პირი დასაჯოს მხოლოდ იმის გამო, რომ სხვამ არ ჩაიდინოს იგივე ქმედება.. .. ასეთი მიდგომით ადამიანი გადაიქცევა სახელმწიფოს ხელში საზოგადოების „დაშინების იარაღად“, .. რაც გამორიცხულია და დაუშვებელი სამართლებრივ სახელმწიფოში.“⁶⁸

ბული ადმინისტრაციული სამართალწარმოების ყოველი ეტაპი ისეა რეგულირებული, რომ გამოირიცხოს „დამნაშავეობის“ ცნება და აქცენტი იყოს ვაკეთებელი სამედიცინო და სამკურნალო ასპექტებზე.
62 Greenwald G., დასახელებული ნაშრომი, პ. 9.
63 დვალიძე ი., დასახელებული ნაშრომი, გვ. 29.
64 სსკ 39-ე მუხლის მე-2 ნაწილი: სასჯელის მიზანი ხორციელდება მსჯავრდებულსა და სხვა პირზე ზემოქმედებით, რათა ისინი განიმსჯვალონ მართლწესრიგის დაცვისა და კანონის წინაშე პასუხისმგებლობის გრძნობით.
65 საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება, პარა. 49.

66 ადამიანის უფლებების სწავლებისა და მონიტორინგის ცენტრი (EMC), გვ. 22; Chandler, Redonna K./Fletcher, Bennett W.,/ Volkow, Nora D., 2009. Treating Drug Abuse and Addiction in the Criminal Justice System: Improving Public Health and Safety, p. 2. ნარკოტიკების მომხმარებელთა თავისუფლების აღკვეთის არაადეკვატრობაზე მიანიშნებს ამერიკის შეერთებულ შტატებში არსებული სიტუაციაც. რეციდივიზმის შესახებ კვლევამ 15 შტატში აჩვენა, რომ გათავისუფლებულ მომხმარებელთა ერთი მესამედი კვლავ დაბრუნდა ციხეში 3 წლის განმავლობაში.
67 მჭედლიშვილი-ჰედრიხი ქ., დასახელებული ნაშრომი, გვ. 16.
68 საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება, პარა. 52.

დასკვნა

ამგვარად, შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ ნარკოტიკების მოხმარება არ იწვევს სხვა ადამიანების ან საზოგადოების ინდივიდუალური და საყოველთაო სამართლებრივი სიკეთეების ხელყოფას და შესაბამისად ვერ აღწევს განსაკუთრებული სოციალური საშიშროების სტანდარტს, რომელიც აუცილებელია ამა თუ იმ ქმედებისათვის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის დაწესებისათვის. ისეთი ქმედების კრიმინალიზებით, რომლის ჩამდენი ზიანს აყენებს მხოლოდდამხოლოდ საკუთარ სამართლებრივ სიკეთეს, კანონმდებელი ხელყოფს ადამიანის თვითგამორკვევის ძირითად უფლებას. ნარკოტიკების მოხმარების კრიმინალიზება არ არის გამართლებული ასევე საზოგადოებაში არსებული რაიმე დიდმასშტაბიანი და მაღალი საშიშროების მქონე მოვლენის წინააღმდეგ ბრძოლის მიზნებითაც, ვინაიდან ნარკოტიკების მოხმარება, მიუხედავად მისი მკვეთრად უარყოფითი ხასიათისა, არ არის მაღალი სოციალური საშიშროების შემცველი მოვლენა; გარდა ამისა, ასეთ შემთხვევაში ნარკოტიკის მოხმარებელი გვევლინება სახელმწიფოს მიერ რაიმე მოვლენის წინააღმდეგ ბრძოლის შიშველ იარაღად, რაც გაუმართლებელია სამართლებრივი და სოციალური სახელმწიფოს პრინციპის, ასევე ადამიანის უფლებათა დაცვის მიზნებიდან გამომდინარე.

ისეთი ქმედებისათვის სისხლის-სამართლებრივი სასჯელის დაწესება, რომლითაც პირი აზიანებს მხოლოდ საკუთარ სიცოცხლეს, ხელყოფს პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის ძირითად უფლებასაც, რომელიც განმტკიცებულია როგორც საქართველოს კონსტიტუციით⁶⁹, ასევე მრავალი ადამიანის უფლებათა

საერთაშორისო ხელშეკრულებით.⁷⁰ პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობა არის პერსონალური ავტონომიისა და ადამიანის ღირსების საძირკველი. სახელმწიფოს ამ უფლებაში ჩარევა შეუძლია მხოლოდ ლეგიტიმური მიზნის არსებობისას, აუცილებლობისა და პროპორციულობის სტანდარტის დაცვით. იმ ადამიანებისთვის სისხლის სამართლებრივი სასჯელის დაწესება, რომელსაც არ მოაქვს ზიანი სხვებისთვის არ შეიძლება იყოს აუცილებელი ან პროპორციული, შესაბამისად ვერ იქნება გამართლებული. აქედან გამომდინარე, ასეთი ჩარევა არღვევს პირადი ცხოვრების, პერსონალური ავტონომიის უფლებებსა და ადამიანის ღირსებას.⁷¹ გარდა საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოსი, სხვა ქვეყნის უზენაესი და საკონსტიტუციო სასამართლოების მიერ ასევე იქნა დადგენილი რომ მოხმარებლისთვის სასჯელის დაწესება წარმოადგენს ადამიანის ღირსებაში ჩარევას.⁷²

70 მაგ. 1948 წლის ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაცია (მუხლი 12) და სამოქალაქო და პოლიტიკურ უფლებების შესახებ საერთაშორისო პაქტი (მუხლი 17). <<http://www.parliament.ge/uploads/other/76/76808.pdf>> <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/1398335>>

71 GLOBAL COMMISSION ON DRUG POLICY, დასახელებული ნაშრომი, p. 11.

72 იქვე. მაგალითად, 2015 წელს მექსიკის უზენაესმა სასამართლომ დაადგინა, რომ აღმინისტრაციული სახელელების სისტემა კანაფის რეკრეაციული მოხმარებისათვის იყო არაკონსტიტუციური იმ საფუძველით, რომ წარმოადგენდა ადამიანის ღირსებაში, განსაკუთრებით კი პიროვნების თავისუფალ განვითარებაში არაპროპორციულ ჩარევას. ჩილეს, ესპანეთის, კოლუმბიისა და არგენტინის სასამართლოებმა ასევე დაადგინეს, რომ ნარკოტიკების პირადი მოხმარება არ უნდა ექვემდებარებოდეს სახელმწიფოს მხრიდან რაიმე სანქციას. ჩილეს სასამართლომ, მაგალითად, სწორად მიიჩნია კანონმდებლის გადაწყვეტილება სანქციიდან გამონაკლისის დაშვებისა პირადი მოხმარებისათვის, დაადგინა რა, რომ ეს იყო შესაბამისი პიროვნების ავტონომიის უფლებასთან, რომელიც აძლევს ადამიანებს თავისუფლებას განკარგონ.

69 საქართველოს კონსტიტუციის მე-20 მუხლის 1-ლი ნაწილი: ყოველი ადამიანის პირადი ცხოვრება, პირადი საქმიანობის ადგილი, პირადი ჩანაწერი, მიმოწერა, საუბარი სატელეფონო და სხვა სახის ტექნიკური საშუალებებით, აგრეთვე ტექნიკური საშუალებებით მიღებული შეტყობინებანი ხელშეუხებელია. <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/30346>>

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. საქართველოს კონსტიტუცია (ხელმისაწვდომია აქ: <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/30346>).
2. საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი (ხელმისაწვდომია აქ: <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/16426>).
3. ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაცია (ხელმისაწვდომია აქ: <http://www.parliament.ge/uploads/other/76/76808.pdf>).
4. სამოქალაქო და პოლიტიკურ უფლებების შესახებ საერთაშორისო პაქტი (ხელმისაწვდომია აქ: <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/1398335>).
5. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2015 წლის 24 ოქტომბრის გადაწყვეტილება №1/4/592 საქმეზე „საქართველოს საკონსტიტუციოს სასამართლოს გადაწყვეტილება საქართველოს მოქალაქე ბექა წიქარიშვილი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ და საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრის მერაბ ტურავას განსხვავებული აზრი“.

მარიამ ბეჟანიშვილი